

הימנות אחרונות

24

שעות

+ סינדרל מאופקים

הוא גילה את המחול רק בגיל 17. אבל מאז נסללה דרכו של הרקדן הצעיר מעירת הפיתוח לבמות הכי נחשבות בעולם
דני ספקטור + עמ' 10

וגם:
הפשוט את
הסודות
הנודד

אחד מאלף

משה רונן ◀ עמ' 4

הנתון המבהיל: רק אחד מכל אלף נאשמים
מזוכה בסופו של דבר, לעומת 76 מכל אלף לפני
30 שנה. הסיבה: ריבוי עסקאות הטיעון. השופט
ד"ר עמי קובו קובע במחקר שיעור סערה
במערכת המשפט: סנגורים רבים לא אומרים אמת
ללקוחות שלהם - כדי שיוודו באשמה

השיטה הנהוגה במשפט הישראלי שגויה מיסודה

השופט עמי קובו מתאר בספרו החדש תמונות מדאיגות משגרת בתי המשפט. הסגורים סוטים ללקוחות שלהם, הפרקליטות רוצה לסיים מהר עם התיק ובית המשפט בכלל לא שומע מה יש לנאשם עצמו להגיד. והכל במטרה לסגור עסקת טיעון שלא תמיד יש לה קשר עם הצדק. התוצאה: רק אחד מאלף נאשמים בפלילים מזוכה

משה רונן

של השיפוט הפלילי בישראל. זוהר ערך השוואה בין מערכת המשפט בשנת 1985 לזו של 2007 וחשף תמונת מצב מדאיגה. יותר ויותר תיקים פליליים מסתיימים בעסקת טיעון. 90 אחוזים מכל המשפטים הפליליים הסתיימו בעסקת טיעון בלי שהשופט יצטרך להכריע, על סמך הראיות, את אשמתו או חפותו של הנאשם.

מערכת המשפט הפלילי הופכת ממערכת שבו דקת את אשמתו של הנאשם ושופוטת אותו, למערכת של עסקאות. ככל שהנאשם – ובעיקר סנגורו – טובים יותר במשא ומתן, כך הסיכוי שלו לצאת "טוב" גדל.

"נאשם חזק, בעל יכולת כלכלית להתיש את הפרקליטות, יגיע להסדרים טובים יותר מנאשם חלש", קובע יוסף זוהר. "איש ציבור או איש עסקים שיכול להרשות לעצמו לשכור עו"ד יקר, ינהל משא ומתן יעיל יותר עם הפרקליטות ויגיע לעסקת טיעון טובה יותר. נאשם שאין לו סנגור כזה יגיע לתוצאה פחות טובה".

הסדרי הטיעון נוחים מאוד לפרקליטות ול-משטרה. בזכותם הסכנה ל"פאשלות" ולזיכויים בלתי צפויים לא קיימת. כשיש עסקת טיעון, לא יכול לנחות על הפרקליטות זיכוי מפתיע כרעם ביום בהיר. כך, מלמדת הסטטיסטיקה, בשנת 1980 עמד אחוז ההרשעות במשפטים פליליים על 92.4 אחוזים. מכל אלף נאשמים, שבעים ושישה זוכו. בשנת 2005 ובשנת 2006 עמד אחוז ההרשעות בישראל – לפי נתונים רשמיים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה – על 99.9 אחוז. רק נאשם אחד מכל אלף זוכה.

פי כל הפרסומים היו הראיות נגד מאבטח הרמטכ"ל, ארו אפרתי, מוצקות הצעירה שהותקפה על ידו הייתה נוהשה להעיד נגדו, בדיקת הרג"א של כתמי הורע על גופה הייתה חד משמעית, ערי הראייה בוירה ויהו אותו. ואם כל זה לא מספיק, אפרתי עצמו נתפס במקום הפשע. ובכל זאת הסכימה הפרקליטות לעי שות איתו עסקת טיעון, שבה בוטל האישום בניסיון לאונס, ונמחקו טענת התביעה כי המעשה בוצע בניסיון מחמירות. אפרתי אמנם הורה בעבירות חמורות – אך קלות יותר מאשר

לו שהופיעו בכתב האישום המקורי. זה לא המקרה היחיד מהזמן האחרון שבו נחתמה עסקת טיעון מקלה עם נאשמים שכל הראיות והעדויות הציביעו נגדם. אתמול ציין אמיר בלחסי יום הולדת 13. אבל הוא לא הגת את בר המצווה שלו. הוא אפילו לא ידע על היום המיוחד הזה. כבר עשרה חודשים הוא שרוי בתרדמת בבית החולים אחרי שנפגע בתאונת פגע וברח כשגלש על הסקייטבורד שלו ביהוד. בני הווג שפגעו בו, נעים ופנינה תורן, השאירו אותו מרמס על הכביש והמשיכו בדרך. הם ראו לרחוק את המכונות כדי שלא יישארו עליה כתמי הדם של בלחסי, החליפו את בגדיהם ויצאו לאכול במסעדה בראשון לציון.

אבל בשבוע שעבר הם הגיעו להסדר טיעון עם התביעה. למרות שהעונש המרבי על תאונת פגע וברח הוא תשע שנות מאסר, הם סיכמו עם התביעה ושיא מבקש מבית המשפט עונש מופחת: שלוש שנות מאסר בלבד ופיצוי להורי הילד.

עסקאות הטיעון הפכו היום לדרך הנפוצה והמקובלת ביותר לסיום משפטים פליליים. הפרקליטות לא מציגה את הראיות בתי המשפט, הנאשם לא מקבל הודמנות להוכיח את חפותו והשאלה הגדולה שמרחפת מעל היא מה משקלו של הצדק בשוו תמונת המצב במערכת המשפט. בתחויות שהוציא לפני כארבעים שנה היועץ המשפטי לממשלה באותם ימים, מאיר שמגר, הוא הורה לתביעה להגיע להסדרי טיעון רק במקרים חריגים ונדירים שבהם אין לתביעה די ראיות, או יש סיבה ממשית אחרת לכך שהיא אינה מעוניינת להגלל משפט. למשל, כדי להסתר מנאסנת את הצורך לעמוד ולתאר שוב מעל דוכן העדים את הראיות שהעברה.

אבל ימי השופט שמגר כיועץ משפטי לממשלה חלפו מזמן והמצבאות כיום שונה לחלוטין מהחנות מות שהוא קבע. לדברי יוסף זוהר, תלמיד מחקר במחלקה לכלכלה באוניברסיטה העברית בירושלים, מדובר ביותר מתופעה. מדובר בפשיטת רגל

יוסף זוהר

פקא בתא המעצר

השופט ר"ר עמי קובו, שופט בית משפט השלום ברמלה, פירסם בשבוע שעבר את ספרו "נאשמים בלתי עקביים בבתי המשפט – מוריס באשמה וטוענים לחפותם". בספר, המסתמך על עבודת הדוקטורט שלו, מציג קובו מציאות שבה אנשים המשוכנעים כי הם חפים מפשע מוכנים לערוך עסקאות טיעון משיקולים שאין בינם לבין הצדק דבר אגב, לפני שמונה לשופט היה קובו חלק מצוות ההגנה של עמוס ברנט. ייתכן שאת חלק מתוכנותיו ליקט כבר בתקופה ההיא.

באחד מפרקי הספר מתאר השופט קובו מצב פקא: נאשם נפגש עם סנגורו בבית המעצר "השגתי לך עסקת טיעון נפלאה. במקום הרשעה ברצה ומאסר עולם – רק עשר שנות מאסר", מכשר הסנגור ללקוחו. "קח את זה!" "אבל אני חף מפשע!" זועק הנאשם. "קראי את כל העדויות שבתיק", מסביר לו

הסנגור "הראיות נגדך. יש לתביעה תיק סגור, אם לא תעשה עסקה – ההרשעה שלך בטוחה. אתה אידיוט אם אתה מוותר על העסקה!" השופט קובו ניתח בספרו 400 ראיונות עם נאשמים שהשיבו לכתבי האישום. הוא ראיין 29 סנגורים, שמונה תובעים וחמישה שופטים וניהל תצפיות בבתי המשפט שכללו 110 ימי דיונים. בספרו מובאים מקרים נוספים מסוג זה כולל ראיונות עם סנגורים, המתארים את הלחץ הרב שהם מפעילים על לקוחותיהם להודות באשמה ולחתום על עסקת טיעון.

סנגור אחד סיפר לשופט על שתי סטירות שסטר לנאשם כדי שיוודה. סנגורים אחרים מספרים כי הגוימו בתיאור העונשים שוטלו על הנאשם והתוצאות המבהילות של ניהול המשפט אם לא תיערך עסקת טיעון. היו סנגורים שסיפרו לשופט קובו כי הם מסתירים מידע מהנאשמים כדי לשכנע אותם להסכים לעסקת הטיעון המוצעת להם. מה

האינטרס של הסנגורים? עסקת להם – ולא רק למערכת המשפט. השופט קובו קובע כי לעיתים מדווחים לנאשם דיווח אמת ומלא ומתן שהם מנהלים עם התביעה. הם מניפולציה על הנאשם, כדי להביא לעסקת הטיעון. "עד כמה אתה מוכן ללחוץ על כיים לעסקת טיעון ויודה באשמה אתה השופט קובו במחקרו סנגור ותיק. "הרבה מאוד. חוק מאוד... אני א אותי אחר כך. בפנים תגיד שאני העסקה. אחר כך, בכלא, הם מבינים נסים. אחרי חצי שנה, שנה, זה קרה של אונס", נתן אותו סנגור חונמתי קובו. "הגעתי להסדר הנאשם התחיל חיל לצרות... זה יכול לטרפד את צעק אני לא אשם אני לא עשיתי את

הסדרי הטיעון נוחים לפרקליטות. בזכותם הסכנה ל"פאשלות" ולזיכויים בלתי צפויים לא קיימת. כ-90 אחוזים מהמשפטים הפליליים מסתיימים בעסקאות טיעון

כתבו שופטי ישראל רק כ-39 אלף הכרעות דין, פחות ממה שכתבו בשנת 1985. המסקנה ברורה: השופטים, הסנגורים והתובעים בחרו לסיים יותר ויותר תיקים בעסקאות במקום לנהל משפטים. ובאחוזים: ב-2007 נכתבו הכרעות דין כאלה רק ב-8.8 אחוזים מהתיקים הפליליים. במילים אחרות: הסיכוי שבמשפט פלילי יומנו עדים להעיד, ואשמתו של הנאשם תיקבע על ידי השופט בהסתמך על הראיות, קטן בחצי 25 השנים האחרונות.

חסרונויה של השיטה ברורים. זוהר טוען כי הסדרי הטיעון הורסים את עבודת המשטרה. החוקרים אוספים ראיות מתוך ידיעה שיהיה קרוב לוודאי, הסדר טיעון. די בראיות שיספיקו למעצר החשוד ולהגשת כתב אישום נגדו. הראיות האלה לעולם לא ייבחנו בבית המשפט.

הסיכוי של עד שמסר דברים במשטרה להיחקר עליהם על דוכן העדים הוא אפסי. חוקרי המשטרה יודעים זאת היטב. לכן לטענת זוהר וחבריו בתנועה הישראלית להפחתת מעמד ההודאה לשוטרים אין תמריץ לחקור "עד הסוף" ולהביא לפרקליטות תיק חקירה מושלם, שיעמוד בחקירה נגדית של סנגורים בבית המשפט. בירור האמת נבלם כבר בשלב הראשוני של חקירת המשטרה.

זוהר יודע מניסיונו האישי על מה הוא מדבר. ב-2003 הועמד לדין באשמת רצח אביו, היהלומן משה זוהר. במהלך חמש שנות המשפט הוצע לו פעמים רבות לסגור עסקת טיעון ו"לגמור עם זה" באשמה מופחתת ובעונש סביר. זוהר גילה אומץ, ובניגוד לאזהרות סנגוריו כי הוא מסתכן במאסר עולם הת' עקש להמשיך במשפט. רק כעבור חמש שנים זוכה מכל אשמה, תוך כדי ביקורת קשה שבית המשפט מותח על המשטרה ועל הפרקליטות.

מה הפתרון לתופעה הזאת? איך אפשר למנוע הוראות שואו בעסקאות טיעון? ליוסף זוהר יש הצעה פשוטה: בכל מקרה של עסקת טיעון תחויב התביעה להציג בפני בית המשפט את ראיותיה. בית המשפט יוכל לאשר את העסקה רק אם עיין בראיות ומצא כי יש בהן די להרשעת הנאשם. "אנשים שהורשעו על ידי שופט בהכרעת דין מנומקת, מקבלים את התוצאה בהבנה יותר מאשר נאשמים שהורשעו בהסדר טיעון", טוען זוהר. "הסדרי הטיעון מפחיתים את אמון הציבור במערכת המשפט".

אומר 'אני לא עשיתי' אין בכלל עסקה, כי הוא לא מודה. אז אמרתי להם, לשופטים, תעזבו. אל תשימו לב אליו. אתה יודע. הרגעתני את הרוחות". השופט קובו: "בית המשפט קיבל את ההרגעה שלך?"

הסנגור הבכיר: "כן, כי גם בית המשפט רוצה לגמור תיקים".

ספרו של השופט קובו עוסק בנאשמים שהודו באשמה, וממשיכים לטעון שהם חפים מפשע. הוא מכנה את הנאשמים האלה "בלתי עקביים" וטוען כי מספרם עומד על כ-15 אחוזים מכלל המורשעים. הוא שואל אם מערכת המשפט יכולה לזהות את המקרים שבהם אדם חף מפשע הסכים לעסקת טיעון והודה, ולכן הורשע על לא עוול בכפו. "חשש מרכזי הנוגע להמלצת סנגורים לנאשמים להודות באשמה טמון באפשרות שהמלצתו של הסנגור לא תהיה ניתוח טובת הנאשם, אלא תושפע גם משיקולים הנוגעים לטובת הסנגור עצמו ובעיקר לשיקולי שכר טרחה ועומט עבורה", כותב קובו. "ככלל, בעיני סנגורים רבים, נראה שרווחי יותר לסיים תיק בהסדר טיעון, לגבות שכר טרחה ולעבור לתיק הבא, מאשר לנהל הוכחות בתיק. הסדרי טיעון יוצרים עבור הסנגור רווח מהיר וקל".

קובו נוגע בספרו גם בחלקו של

בית המשפט בסוגיה: "יש לערוך שינוי מהותי בכל הנוגע להליך קביעת ההודאה על ידי בית המשפט. השיטה הנהוגה כיום במשפט הישראלי שבה שופטים רבים כלל אינם נוהגים לפנות אל הנאשם, אינם מקריאים לנאשם את כתב האישום, אינם מחייבים את הנאשם להודות בעצמו, אינם דורשים מן הנאשם פירוט של מעשיו, ואינם מוודאים שהנאשם מבין את תוכנו של כתב

האישום ואת הוראתו ותוצאותיה, את הוולונטריות של ההודאה ואת אמיתותה – היא שיטה שגויה מיסודה ועליה להשתנות".

המגירה עמוסה בתיקים

ב-1985 היו בישראל 245 שופטים וכ-8,600 עורכי דין. במשטרה שירתו קרוב ל-18 אלף שוטרים, שטיפלו בכל שנה ב-243 אלף תיקים פליליים. באותה שנה כתבו השופטים כ-40 אלף הכרעות דין.

ב-2007 מספר השופטים גדל בלמעלה מפי שניים ל-524 שופטים. מספר עורכי הדין גדל ב-339 אחוזים ל-38 אלף (וממשיך לגדול גם מאז בקצב מדהים), במשטרה משרתים 11 אלף שוטרים נוספים ומספר התיקים הפליליים גדל ב-82 אחוז. אבל מספר הכרעות הדין שכתבו שופטים, אחרי ששמעו את העדויות במשפטים פליליים לא גדל כלל. הוא אפילו ירד בשלושה אחוזים. בשנת 2007

ליושם תיק
עומד קובו
עליו עוזי